

УДК 811.356.18.24.352

DOI: 10.18524/2307-4604.2025.2(55).349722

**ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ-
АНТИУТОПІЇ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ
В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Матузкова О. П.

доктор філологічних наук, професор

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8201-8236>

Researcher ID AAJ -7583-2020

Кравцуненко І. В.

магістр філології,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Дана стаття присвячена проблематиці дослідження способів відтворення жанрово-стилістичних особливостей романів-антиутопій в українських перекладах, зокрема перекладацьких стратегій, застосованих при передачі стилістично маркованих одиниць.

Головна мета дослідження полягає в описанні та систематизації поглядів українських науковців на те, яким чином в українських перекладах відтворюються жанрово-стилістичні особливості романів антиутопій, та виявленні домінантних перекладацьких трансформацій, що забезпечують збереження або модифікацію авторської моделі антиутопічного світу. Поставлена мета унеобхіднила вирішення низки завдань: проаналізувати жанрово-стилістичні домінанти романів антиутопій; описати основні групи стилістично значущих одиниць у романах та їхню роль у формуванні антиутопічного світу; виявити та класифікувати перекладацькі трансформації, застосовані в українських перекладах для відтворення цих одиниць.

Жанрово-стилістичні особливості роману-антиутопії безпосередньо визначають характер перекладацьких рішень. Складна структура цього жанру, що поєднує філософський підтекст, політичний коментар і ліричну інтонацію, вимагає від перекладача не тільки знання мови, а й здатності відтворити багаторівневу поетику тексту. Мовна редуція, фрагментарність, повтори, неологізми, алюзії та культурно зумовлені реалії — усе це формує особливу стилістику антиутопії, у якій кожен елемент водночас несе змістове та ідеологічне навантаження. Тому переклад антиутопії є актом творчої інтерпретації, що передбачає відновлення авторської моделі світу в межах іншої мовної системи.

Перекладач антиутопічного роману працює з текстом, у якому мова є не просто засобом комунікації, а головним інструментом влади, і водночас єдиною формою опору. Передаючи офіційно-ідеологічний жаргон, мовні спрощення або навмисну

штучність неологізмів, перекладач фактично реконструює механізм контролю, що керує світом твору. Завдання полягає в тому, щоб зберегти багатощаровість стилю, не втрачаючи при цьому автентичного звучання української мови. Переклад антиутопії, таким чином, стає простором діалогу культур, де зіткнення ідеологій, мов і епох породжує нову інтерпретацію універсальних тем: свободи, пам'яті, відповідальності та людяності.

Ключові слова: жанрово-стилістичні особливості, роман-антиутопія, художній переклад, фрагментарність, повтори, неологізми, алюзії, реалії.

GENRE AND STYLISTIC PECULIARITIES OF DYSTOPIAN NOVELS AND THEIR RECREATION IN TRANSLATION

Matuzkova O. P.

Doctor of Sciences in Philology, Full Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

Kravtsunenko I. V.

Master of Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University

The presented article deals with the study of genre and stylistic peculiarities of dystopian novels with the ways of their rendering in Ukrainian translation. The research focuses on the linguistic mechanisms of dystopian world-building (quasirealia, quasonyms, neologisms, slogans, hybrid registers, intertextual insertions) and on the translation strategies used to reproduce them in the target language.

The final objective of the work is to describe and highlight the linguistic and stylistic characteristics of dystopian discourse and to systematise the main ways of translating genre-forming units in Ukrainian. The objective defined the following tasks: to outline the evolution and theoretical foundations of the dystopian genre; to describe the genre-forming stylistic features of dystopia; to characterise the principles of their transfer in translation and to specify the linguistic and narrative organisation of dystopia (chronotope, naming systems, neologisms, stylistic registers). The study relies primarily on linguostylistic, comparative and descriptive methods.

The theoretical background to this article presents the history and transformation of the dystopian genre; the role of language as an instrument of control, ideology, and resistance; and the main approaches to rendering genre-stylistic features in translation.

The main part of the article specifies the linguistic organisation of novels and analyses the ways in which genre-forming units are translated. The study shows that in dystopia novels the largest groups are quasirealia, anthroponyms, ergonyms and slogans. The most frequent translation strategies include transcription, loan translation, modulation and grammatical substitution. These procedures are applied depending on the semantic transparency, stylistic load and cultural function of each unit. It is proved that the choice of translation strategies is predetermined by: a) the linguistic and stylistic peculiarities of

dystopian naming units and invented terminology; b) the narrative and ideological functions of these elements in world-building; c) the translator's goal to preserve the multi-layered poetics of the original while ensuring clarity and stylistic integrity in Ukrainian.

Keywords: *genre and stylistic peculiarities, dystopian novels, literary translation, realia, neologisms, fragmentation, repetitions, allusions.*

Вступ. Сучасна світова література демонструє стале зростання інтересу до антиутопічної прози, яка реагує на кризові явища сьогодення — екологічні катастрофи, технологічні ризики, трансформацію соціальних інститутів. Антиутопія дедалі частіше поєднує елементи політичного роману, соціальної сатири, філософської притчі та наукової фантастики, створюючи складну жанрову модель з розгалуженою образною системою й багаторівневим хронотопом.

Переклад творів антиутопічного жанру становить особливі виклики для перекладачів, оскільки поєднує складність художнього перекладу з необхідністю відтворення специфічних жанрових особливостей, включно з авторськими неологізмами, концептуальною термінологією, стилістичними новаціями та культурноспецифічними реаліями. Роман антиутопія демонструє унікальне поєднання науково-фантастичних елементів із глибоким соціально-філософським змістом, що потребує особливого підходу до перекладацьких стратегій.

Актуальність роботи зумовлена лінгво-гносеологічною важливістю проблем розвитку теоретичних знань стосовно жанрово-стилістичних особливостей романів-антиутопій. Окрім цього, доречність роботи підсилюється систематизацією накопиченого теоретичного досвіду відтворення жанрово-стилістичних особливостей при перекладі під час роботи з текстом художньої літератури.

Об'єктом дослідження є жанрово-стилістичні особливості романів-антиутопій та специфіка їх перекладу.

Предметом дослідження є аналіз способів відтворення жанрово-стилістичних особливостей романів в українських перекладах, зокрема перекладацькі стратегії й трансформації, застосовані при передачі стилістично маркованих одиниць.

Мета роботи полягає в тому, аби дослідити, яким чином в українських перекладах відтворюються жанрово-стилістичні особливості романів антиутопій, та виявити домінантні перекладацькі трансформації, що забезпечують збереження або модифікацію авторської моделі антиутопічного світу.

Досягнення мети потребує розв'язання наступних **завдань**:

- проаналізувати жанрово-стилістичні доміанти романів антиутопій;
- описати основні групи стилістично значущих одиниць у романах та їхню роль у формуванні антиутопічного світу;
- виявити та класифікувати перекладацькі трансформації, застосовані в українських перекладах для відтворення цих одиниць;

Матеріалом дослідження є оригінальні тексти романів антиутопій, а також їх українські переклади.

У роботі застосовано наступні *загальнонаукові методи*: дедукція, індукція, систематизація, узагальнення, спостереження, а також **методи дослідження**, спрямовані на аналіз жанрово-стилістичних особливостей романів та їх відтворення в українських перекладах:

- *лінгвостилістичний метод* використано для опису мовної й стилістичної організації романів, а також для виявлення тих елементів тексту, що виконують жанроформувальну та стилістичну функції в антиутопічному дискурсі;

- *метод порівняльного аналізу* застосовано для зіставлення фрагментів оригіналів із відповідними фрагментами в українських перекладах з метою простежити, якими способами відтворюються в цільовій мові жанрово-стилістичні доміанти творів;

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у роботі уточнено жанрово-стилістичний статус романів у контексті сучасної антиутопічної прози, описано систему стилістично значущих одиниць, які беруть участь у формуванні антиутопічного світу, та з'ясовано їхні функції в оригіналі. Також систематизовано перекладацькі рішення щодо відтворення відповідних одиниць в українській мові.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що описані спостереження та узагальнення можуть слугувати основою для підготовки навчальних матеріалів із теорії та практики перекладу художньої літератури та сучасної зарубіжної прози, зокрема тем, пов'язаних з аналізом антиутопії. Одержані висновки також можуть бути використані в подальших дослідженнях, присвячених поетиці антиутопії та її відтворенню різними мовами, а для перекладачів — як орієнтир під час роботи з текстами, у яких поєднуються складна жанрова побудова, розгалужений часово-просторовий вимір і навмисно ускладнена мовна організація.

Результати та обговорення. Як ми зауважили раніше, антиутопічний роман є одним із найскладніших жанрів для перекладу, оскільки поєднує філософський підтекст, публіцистичний дискурс, поетичну символіку та побутову мову. У межах одного тексту співіснують різні мовні коди: офіційно-ідеологічний, науково-технічний, розмовний, релігійний, архаїчний і навіть медіамовний. Відтак, перекладач зіштовхується не з проблемою розуміння тексту, а з потребою відтворити поліфонію мовних реєстрів, у яких виражається тоталітарний або дегуманізований світ.

Сюзан Баснетт вважає, що перекладач у подібних жанрах не може залишатися нейтральним посередником, адже переклад завжди є «актом культурного переписування» (Bassnett). Це особливо актуально для антиутопій, де художній світ базується на ідеологічному конфлікті, а отже, навіть дрібна стилістична зміна може трансформувати авторський смисл. Підхід Лоуренса Венуті до перекладу як переговорів культурних цінностей також відображає цю логіку: перекладач мусить вирішити, чи збереже він «чужість» тексту, підкресливши абсурд офіційного мовлення, чи адаптує його до культурного контексту українського читача (Venuti).

Одним із ключових елементів стилістичної структури антиутопії є **фрагментарність**. Вона постає не лише як наслідок сюжету, а як вираження дегуманізованої свідомості. Письменники навмисно руйнують цілісність наративу, щоб створити ефект втрати орієнтації. Для перекладача така структура означає потребу відтворити ритм мовчання і перерв, а не заповнювати лакуни власною логікою.

Поряд із фрагментарністю важливим компонентом жанрово-стилістичної організації антиутопічного роману є **хронотоп**, який визначає не лише композиційну структуру, а й етичний вимір тексту. У межах антиутопії цей хронотоп завжди деформований: час зупинений, простір замкнений, а рух персонажів обмежений рамками системи. Як зазначає Д. Вотінова: «Антиутопія характеризується створенням специфічних часово-просторових рамок, в межах яких існує вигадана автором художня дійсність». У більшості випадків дія розгортається після катастрофи — революції, війни чи іншого соціального розриву, що утворює порогову подію й ділить хронотоп на «до» і «після». Такий тип хронотопу створює ефект стагнації історії, коли майбутнє виявляється лише повторенням минулого (Вотінова, 2021: 88).

Так, у «1984» Дж. Орвелла минуле постійно переписується, у «Прекрасному новому світі» О. Гакслі майбутнє перетворюється на застиглу стабільність. Фредрік Джеймсон називає це явище замороженим майбутнім, де будь-яка дія втрачає перспективу (Jameson). Перекладач, відтворюючи ритміку таких текстів, має передати відчуття часової пастки, зберігаючи повільність і повторюваність фраз, що створюють ефект «вічного теперішнього».

У структурі антиутопічного жанру значну роль відіграє **образ влади**. Як слушно зауважує О. Мясникова «Серед жанрових домінант антиутопії важливе значення відводиться створенню образної картини сильного лідера та або керівника» (Мясникова, 2019: 71). Цей «лідер» може бути реальним персонажем, абстрактною фігурою, партією, технологічною системою або навіть символічним образом, який ніколи не з'являється безпосередньо в тексті, але визначає всі аспекти існування персонажів. Формування такої фігури є не просто сюжетною вимогою жанру — це інструмент побудови ідеологічного тиску, який забезпечує контроль над простором і свідомістю.

Для перекладача ця особливість жанру має принципове значення. Влада в антиутопії майже завжди говорить специфічним мовним кодом: уніфікованими гаслами, ритуальними формулами, канцеляризмами, технократичними термінами або штучно створеними неологізмами. Відтворення цього голосу влади потребує збереження як його штучності, так і внутрішньої загрози. Саме мовна манера «лідера» або системи визначає тембр усього тексту. У сучасних антиутопіях, наприклад, вона може бути виражена корпоративною риторикою, позбавленою емоційності. Зберегти ідеологічну інтонацію влади — ключове завдання перекладача, який має передати не лише зміст, а й притлумлений страх або внутрішній спротив, що виникають у персонажів при зіткненні з цим «голосом системи».

Особливо важливим компонентом стилістики антиутопії є **мовна редуція** — спрощення, стандартизація, деформація мови як засіб контролю. У «1984» новостворена новомова знищує можливість визначити опір: слово *freedom* зникає разом із самим поняттям свободи. Українська перекладацька традиція пропонує різні способи передання цієї семантики. У версії Віктора Шовкуна (2015) з'являються такі okazіоналізми, як *думкозлочин*, *радотабір*, *подвійдумка* — вони відтворюють ритмічну й фонетичну агресивність новомови (Сосніна, 2019).

Мовна редукція не обмежується лексикою — вона проявляється і в наративній перспективі. У більшості антиутопій оповідь ведеться від першої особи, проте ця «я»-позиція не гарантує свободи. Навпаки, оповідач часто виступає в'язнем власного дискурсу. Так, у «Оповіді служниці» Офред розповідає історію мовою, яку диктує їй теократична система: *“Blessed be the fruit”*. Переклад цієї репліки українською як *«Благословен плід»* зберігає зовнішню сакральність, але водночас підкреслює іронічний підтекст — мовна форма перетворюється на механізм контролю.

О. Андрейчикова влучно підмічає, що мовний простір антиутопії є не просто комунікативним середовищем, а механізмом соціального контролю (Андрейчикова, 2024). У ньому панують скорочення, абрєвіатури, технічні неологізми та викривлені семантичні одиниці, які знищують емоційність і унеможливають критичне мислення. Мова стає ознакою кастової належності — еліта володіє «справжнім» словом, тоді як решта користується спрощеним кодом. Така стилістична редукція має не лише естетичне, а й ідеологічне навантаження, адже втілює процес мовного поневолення, який перекладач має зберегти у ритмі, лексичній штучності та синтаксичній обмеженості.

Психологічна стилістика антиутопії визначає спосіб художнього осмислення дегуманізованої дійсності через внутрішній досвід персонажів. На відміну від класичних соціальних антиутопій ХХ століття, сучасні твори тяжіють до інтимної, суб'єктивної оповіді, де увага зміщується з опису зовнішнього контролю до аналізу внутрішнього стану особистості.

У романах Кадзуо Ішігуро *«Клара і Сонце»* (2021) та *«Не відпускай мене»* (2005) антиутопічна структура поєднується з психологічною сповідальністю. За словами Світлани Таратута, автор свідомо обирає дієгетичного наратора — оповідача, який належить до зображуваного світу й переживає його травматичний досвід ізсередини. Така оповідь ґрунтується на принципах літератури «нової широти»: емоційна стриманість, постійне самокоригування висловлювань, монотонність інтонацій і відсутність зовнішньої динаміки створюють ефект широкій, але зраненій свідомості (Таратута).

Мова героїв у цих текстах — це не просто засіб комунікації, а форма виживання. Вона зруйнована внутрішньою травмою, що виникає від неможливості відкритого протесту. Оповідачі не протистоять системі, як у класичній антиутопії Орвелла, — вони намагаються зберегти власну людяність у межах дозволеного дискурсу. Г. Гріффін

зауважує, що у світі Ішігуро процес деградації моральних цінностей подається як буденна норма: персонажі усвідомлюють трагедію, але приймають її як частину природного порядку (Griffin, 2009). Таким чином, мовна приглушеність виконує функцію етичного фільтра — приховуючи біль, вона робить його відчутнішим.

П. Олексак розглядає роман «Не відпускай мене» як жанровий гібрид утопії й антиутопії, у якому герої прагнуть довести власну «нормальність» через мистецтво, любов і спогади (Oleksak). Проте ця спроба перетворюється на ілюзію, адже навіть творчість підпорядкована системі. У такий спосіб Ішігуро трансформує традиційну структуру опору: його персонажі не бунтують, а мовчки нагадують про цінність емпатії. Почуття тут не руйнує систему, але зберігає внутрішній вимір людяності — і саме це перетворює роман на антиутопію нового типу. Мовна поведінка персонажів стає відображенням психологічної боротьби: вони говорять обережно, часто уникають прямої, намагаючись знайти баланс між щирістю та страхом бути покараними.

У цій оповідній моделі ключову роль відіграє естетика тиші та повтору. *Повтори, паузи, самоцензура й розірвані синтаксичні структури* виконують ту ж функцію, що й монументальні описи у традиційній антиутопії — вони формують атмосферу пригнічення, але без прямої конфронтації. Для перекладача це створює особливий виклик: потрібно передати не лише зміст, а й ритм емоційного мовчання, де кожна пауза рівнозначна слову.

Окрему групу лексико-стилістичних особливостей антиутопії становлять *реалії й квазіреалії*, які формують семантичну основу вигаданого світу. Вони передають культурні, політичні або технічні явища, властиві лише цьому світу, і водночас визначають його ідеологічну структуру.

За дослідженням Д. Вотінової, система художньої картини світу завжди включає фрагмент художньої картини світу, тобто мовну модель вигаданого простору, що може відтворювати навіть квазіреальні елементи. Одним із ключових способів її реалізації є використання реалій, які створюють ефект національного або культурного колориту (Вотінова, 2021).

Д. Вотінова аналізує, що реалії — це слова чи словосполучення, що позначають предмети, явища чи інституції, властиві одному народу й чужі іншому. У контексті антиутопії вони стають маркерами системи влади, які водночас позначають ідеологічні об'єкти. На від-

міну від реалій, квазіреалії позначають вигадані, але потенційно можливі елементи майбутнього світу — технологічні винаходи, соціальні інституції чи біологічні форми (Вотінова, 2021).

Переклад квазіреалій потребує особливої уваги. Як підкреслює І. Лощенова, проблема полягає не лише у точному перекладі слова, а у виборі семантико-стилістичного відповідника, здатного зберегти авторську іронію або гротеск (Лощенова, 2011). Перекладач мусить вирішити, чи варто підкреслювати екзотичність лексеми через транслітерацію або калькування, чи адаптувати її до українського контексту.

У творах Дж. Орвелла цей вибір виявляється особливо помітним. Наприклад, термін *thoughtcrime* українські перекладачі передають як *думкозлочин*, відтворюючи ефект насильницького злиття понять (Сосніна, 2019). Така калька не лише передає зміст, а й відтворює ритм офіційної мови, що є частиною художньої системи роману. Подібно в «Прекрасний новий світ» О. Гакслі збережено назву «*сома*», що стала символом соціального притуплення; її не адаптують, аби підкреслити універсальність цього поняття.

Реалії та квазіреалії виконують ще одну функцію — поглиблення психологічного простору. Вони формують систему знаків, через які персонажі ідентифікують себе. Наприклад, у «Не відпускай мене» Кадзуо Ішігуро речі побуту (касети, фотографії, старі іграшки) перетворюються на символи минулого, що єдино доводить існування «людської» частини у клонах (Таратута). У перекладі подібні деталі набувають не лише денотативного, а й емоційного навантаження, оскільки несуть пам'ять про втрачене «я».

Таким чином, робота перекладача в межах антиутопічного тексту — це не просто передача змісту, а відтворення авторської моделі світу з її культурними, політичними та емоційними кодами. Переклад реалій і квазіреалій стає своєрідним актом реконструкції вигаданого всесвіту у межах іншої мовної системи. Це потребує не буквальної точності, а творчої еквівалентності, що враховує як індивідуальний стиль автора, так і рецептивні очікування читача цільової культури.

Не менш важливим елементом художньої системи антиутопії є *власні назви*, які виконують символічну та ідеологічну функцію. Класифікуючи власні назви, український мовознавець М. П. Кочерган виокремлює кілька основних типів:

- антропоніми (імена людей);
- топоніми (географічні назви);

- теоніми (назви божеств);
- зооніми (клички тварин);
- астроніми (назви небесних тіл);
- космоніми (позначення космічних зон і сузір'їв);
- хрононіми (назви часових проміжків, пов'язаних з історичними подіями);
- ідеоніми (назви об'єктів духовної культури);
- хрематоніми (назви предметів матеріального світу) (Кочерган, 2005).

Якщо назва несе сюжетно важливу іронію або словотвірну гру, можна:

- 1) зберігати прозору внутрішню форму (калька/мотивований переклад);
- 2) дублювати впізнаваний словотвірний шаблон (серія абревіатур, квазібренди);
- 3) за потреби — мінімально пояснювати (внутрішньотекстово, щоб не ламати ритм).

Такі рішення узгоджуються з дескриптивними підходами Мони Бейкер про міжривневі зсуви й компенсацію, а також із нормами, орієнтованими на функцію та очікування цільового читача (Baker, 2018).

У межах антиутопічного жанру власні назви стають джерелом культурної напруги. Вони часто набувають іронічного або гротескового характеру, створюючи семантичну колізію між формою і змістом. Так, у романі «1984» Дж. Орвела назви державних інституцій *Ministry of Love* і *Ministry of Truth* мають позитивне емоційне забарвлення, проте їхня реальна функція — катування, стеження і пропаганда. В українському перекладі буквальний переклад («*Міністерство любові*», «*Міністерство правди*») зберігає цей контраст, адже саме він створює жанрову іронію, типову для антиутопії: мова влади приховує насильство під маскою гуманізму (Сосніна, 2019).

У творах постмодерної антиутопії, таких як «Сфера» Дейва Еггерса чи «Сила» Наомі Альдерман, власні назви компаній і технологій функціонують як маркетингові метафори влади, де лексична позитивність приховує тотальний контроль. При перекладі такі одиниці зазвичай зберігають оригінальну форму або передаються калькою, щоб не втратити відчуття корпоративної реальності майбутнього.

Антиутопії часто працюють з чужим словом — *біблійні цитати, класичні трагедії, масова культура*. Ключова для перекладача від-

мінність: передавати ефект упізнання й функцію алюзії, а не лише буквальний текст. Наприклад, при перекладі шекспірівських цитат у романі «Прекрасний новий світ», найякісніший результат дає поєднання узгодження з канонічним українським перекладом цитованої п'єси та тонкого стилістичного підлаштування під іронічну рамку роману. М. Етвуд, О. Гакслі та К. Воннегут часто використовують біблійні образи — гріхопадіння, покарання, кінець світу — як метафору моральної деградації цивілізації. Цей прийом трактується як іронічне пророцтво, де священна мова стає засобом сатири (Таратута).

Як слушно зазначає Л. Бурковська, алюзія проявляється через текстові елементи, що вказують на зв'язок твору з іншими текстами або культурними реаліями. Такі елементи виконують функцію маркера алюзії, тоді як тексти чи факти, на які здійснюється відсилання, становлять денотати алюзії (Бурковська, 2008). Іншими словами, алюзія є комунікативним кодом, який зчитується лише за наявності спільних культурних знань в автора, перекладача й реципієнта.

Для перекладача відтворення алюзії в антиутопії — це не лише пошук лексичного відповідника, а насамперед реконструкція культурного сигналу. Коли алюзія апелює до всесвітньо відомого джерела (Біблія, Шекспір, античний міф), перекладач має орієнтуватися на усталені переклади першоджерела, щоб зберегти культурну пам'ять і водночас адаптувати її до контексту антиутопічного світу. Якщо ж алюзія локальна або трансформована, доцільним стає часткове компенсування ефекту — наприклад, через коротку внутрішньотекстову підказку, паралельну метафору чи зміщення ритму, що зберігає інтонаційний тон оригіналу.

У цьому сенсі алюзія виступає своєрідним міжтекстовим вузлом, який поєднує історичну пам'ять, культурний контекст і авторську іронію. Збереження цього багаторівневого зв'язку в перекладі забезпечує цілісність жанрової поетики антиутопії, де минуле стає дзеркалом майбутнього, а впізнавані цитати — інструментом критики сучасності.

Висновки. Жанрово-стилістичні особливості роману-антиутопії безпосередньо визначають характер перекладацьких рішень. Складна структура цього жанру, що поєднує філософський підтекст, політичний коментар і ліричну інтонацію, вимагає від перекладача не тільки знання мови, а й здатності відтворити багаторівневу поетику тексту. Мовна редукція, фрагментарність, повтори, неологізми, алюзії та

культурно зумовлені реалії — усе це формує особливу стилістику антиутопії, у якій кожен елемент водночас несе змістове та ідеологічне навантаження. Тому переклад антиутопії є актом творчої інтерпретації, що передбачає відновлення авторської моделі світу в межах іншої мовної системи.

Перекладач антиутопічного роману працює з текстом, у якому мова є не просто засобом комунікації, а головним інструментом влади, і водночас єдиною формою опору. Передаючи офіційно-ідеологічний жаргон, мовні спрощення або навмисну штучність неологізмів, перекладач фактично реконструює механізм контролю, що керує світом твору. Завдання полягає в тому, щоб зберегти багатозаровість стилю, не втрачаючи при цьому автентичного звучання української мови. Переклад антиутопії, таким чином, стає простором діалогу культур, де зіткнення ідеологій, мов і епох породжує нову інтерпретацію універсальних тем: свободи, пам'яті, відповідальності та людяності.

Список літератури

- Андрейчикова О. А. Жанрова еволюція сучасної антиутопії : автореф. дис.... канд. філол. наук. Одеса, 2024. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0824U002316> (дата звернення: 01.11.2025).
- Бурковська Л. Д. Проблеми перекладу стилістичного прийому алюзії. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. № 39. С. 187–190.
- Вотінова Д. О. Жанрово-стилістичні та культурологічні особливості перекладу романів-антиутопій : магістерська робота. Харків, 2021. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0418U005255> (дата звернення: 08.09.2025).
- Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ : Академія, 2005. 368 с.
- Лощенова І. Проблеми відтворення мовних реалій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2011. Вип. 15. С. 306–309.
- Макарчук І. М. Засоби перекладу політичної термінології на матеріалі роману-антиутопії «1984» Дж. Орвелла. Хмельницький, 2020. 97 с.
- Мясникова О. І. Жанрова сутність роману-антиутопії у перекладі. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 2019 р.). Одеса, 2019. С. 69–71.
- Найко О. В. Відтворення жанрово-стильових особливостей романів-антиутопій у українських перекладах. Київ : КНЛУ. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/7320> (дата звернення: 14.10.2025).
- Сосніна Т. В. Способи відтворення квазіреалій у перекладі роману Джорджа Орвелла «1984» : дис.... канд. філол. наук. Одеса, 2019. 261 с.

- Таратуга С. Жанр антиутопії в творчості Кадзуо Ішігуро: традиції і новаторство. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 26. С. 237–260. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.237-260>.
- Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. London ; New York : Routledge, 2018. 386 p.
- Bassnett S. *Translation Studies*. 4th ed. London : Routledge, 2014. 176 p.
- The Cambridge Companion to Utopian Literature / G. Claeys (ed.). Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 316 p.
- Griffin G. Science and the Cultural Imaginary: The Case of Kazuo Ishiguro's *Never Let Me Go*. *Textual Practice*. 2009. Vol. 23(4). P. 645–663.
- Jameson F. *Archaeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fictions*. London ; New York : Verso, 2005. 431 p.
- Oleksak P. Dialectics of Utopia and Dystopia in *Never Let Me Go* by Kazuo Ishiguro. *ResearchGate*. 2023. URL: <https://www.researchgate.net/publication/370068525> (дата звернення: 23.10.2025).
- Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London : Routledge, 2008. 353 p.

References

- Andreichykova, O. A. (2024). *Zhanrova evoliutsiia suchasnoi antyutopii* [Genre evolution of modern anti-utopia] (Doctoral dissertation summary). Odesa. <https://uacademic.info/ua/document/0824U002316> [in Ukrainian]
- Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (3rd ed.). Routledge.
- Bassnett, S. (2014). *Translation studies*. Routledge.
- Burkovska, L. D. (2008). Problemy perekladu stylistychnoho pryomu aliuzii [Problems of translating the stylistic device of allusion]. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 39, 187–190 [in Ukrainian].
- Claeys, G. (Ed.). (2010). *The Cambridge Companion to Utopian Literature*. Cambridge University Press.
- Griffin, G. (2009). Science and the cultural imaginary: The case of Kazuo Ishiguro's *Never Let Me Go*. *Textual Practice*, 23(4), 645–663.
- Jameson, F. (2005). *Archaeologies of the future: The desire called utopia and other science fictions*. Verso.
- Kocherhan, M. P. (2005). *Vstup do movoznavstva* [Introduction to linguistics]. Akademia [in Ukrainian].
- Loschenova, I. (2011). Problemy vidtvorennia movnykh realii [Problems of reproducing linguistic realia]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Linguistics*, 15, 306–309 [in Ukrainian].
- Makarchuk, I. M. (2020). *Zasoby perekladu politychnoi terminolohii na materialy romanu-antyutopii «1984» Dzh. Orvella* [Means of translating political terminology based on George Orwell's dystopian novel «1984»]. Khmelnytskyi [in Ukrainian].

- Naiko, O. V. (n.d.). *Vidtvorennia zhanrovo-stylovykh osoblyvostei romaniv-antyyutopii v ukrainskykh perekladakh*. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/7320> [in Ukrainian]
- Oleksak, P. (2023). *Dialectics of utopia and dystopia in Never Let Me Go by Kazuo Ishiguro*. ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/370068525>
- Sosnina, T. V. (2019). *Sposoby vidtvorennia kvazirealii u perekladi romanu Dzshordzsha Orvella «1984»* [Ways of reproducing quasi-realia in the translation of George Orwell's novel «1984»] (Doctoral dissertation). Odesa [in Ukrainian].
- Taratuta, S. (2024). Zhanr antyyutopii v tvorchosti Kazuo Ishihuro: Tradyt-sii i novatorstvo [The genre of anti-utopia in the works of Kazuo Ishiguro: Traditions and innovation]. *Zakarpatski Filolohichni Studii*, 26, 237–260. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2024.26.237-260> [in Ukrainian]
- Venuti, L. (2008). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
- Votnova, D. O. (2021). *Zhanrovo-stylistychni ta kulturolohichni osoblyvosti perekladu romaniv-antiutopii* [Genre-stylistic and cultural features of the translation of dystopian novels] (Master's thesis). Kharkiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 року